

Moduł III

Wybrane elementy geografii turystycznej

Wprowadzenie

1. Podstawowe pojęcia z zakresu geografii turystycznej
2. Charakterystyka zagospodarowania turystycznego

Bibliografia

Wprowadzenie

Rozwój turystyki jako zjawiska o charakterze społecznym, ekonomicznym i przestrzennym powoduje zainteresowanie tą dziedziną różnych dyscyplin naukowych: geografii, ekonomii, socjologii, ekologii i psychologii. W ujęciu geograficznym głównym przedmiotem badań są migracje turystyczne, zagospodarowanie przestrzeni turystycznej oraz efekty i konsekwencje działalności turystycznej dla środowiska przyrodniczego.

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

1. Podstawowe pojęcia z zakresu geografii turystycznej

Przedmiot i zakres badań geografii turystycznej

Geografia turystyczna zajmuje się badaniem i oceną walorów turystycznych, organizacją przestrzeni w regionach turystycznych, klasyfikacją regionów i miejscowości turystycznych, badaniem ruchu turystycznego oraz odporności ekosystemów na intensywność ruchu turystycznego. **Geografia turystyki** bada przestrzenne zróżnicowanie społeczno-kulturowych, gospodarczych, prawno-politycznych i przyrodniczych uwarunkowań turystyki i zagospodarowania turystycznego oraz bada wpływ ruchu turystycznego na środowisko przyrodnicze, struktury i procesy społeczno-kulturowe, polityczne i gospodarcze.

Ruch turystyczny to ogół przestrzennych przemieszczeń się ludzi związanych z dowolną czasową zmianą miejsca pobytu, środowiska i rytmu życia (Kowalczyk 2001, s. 33).

Określenie **walory turystyczne** oznacza całość elementów środowiska naturalnego i pozaprzyrodniczego (antropogenicznego), które są przedmiotem zainteresowania turystów i decydują o atrakcyjności turystycznej danego miejsca, miejscowości lub obszaru (Kowalczyk 2001, s. 88). Walory turystyczne są tylko jednym z elementów decydujących o atrakcyjności turystycznej. Inne elementy to stan środowiska, dostępność komunikacyjna i infrastruktura turystyczna.

Tabela 3.1. Klasyfikacja walorów turystycznych

Kryterium	Rodzaj	Charakterystyka
geneza	przyrodnicze (naturalne)	walory przyrody nieożywionej (rzeźba powierzchni ziemi, budowa geologiczna, wody powierzchniowe i klimat) walory przyrody ożywionej (szata roślinna i świat zwierzęcy) ukształtowane bez ingerencji człowieka (osobliwości flory, fauny, skałki, wąwozy, doliny i przełomy rzeczne, wodospady, źródła, wywierzyska, jaskinie, grotty, głązy narzutowe) utworzone przez człowieka (parki zabytkowe, muzea przyrodnicze, ogrody botaniczne i zoologiczne)

		powstałe wskutek częściowej ingerencji człowieka (punkty widokowe, parki narodowe, parki krajobrazowe)
	antropogeniczne (poza-przyrodnicze lub kulturowe)	muzea i rezerваты archeologiczne, muzea etnograficzne, skanseny, zabytki architektury, galerie sztuki, obiekty historyczno-wojskowe, miejsca martyrologii, zabytki techniki, imprezy kulturalne, miejsca pielgrzymkowe
ranga	międzynarodowe, krajowe, regionalne, lokalne	zdolność przyciągania turystów
dostępność czasowa	stałe, sezonowe, okazjonalne	sezonowość występowania, widoczności, dostępności
motyw podróży	wypoczynkowe	umożliwiają regenerację sił i odpoczynek, tereny mało przekształcone przez człowieka, korzystne warunki bioklimatyczne, miejscowości uzdrowiskowe
	krajoznawcze	stanowią przedmiot zainteresowań poznawczych, obejmują walory przyrodnicze i antropogeniczne w trzech formach: punktowej (źródło, zabytek), liniowej (rzeka, droga), obszarowej (parki, parki narodowe, obszary urozmaicone krajobrazowo, np. brzeg morza)
	specjalistyczne	umożliwiają uprawianie różnych form turystyki kwalifikowanej, wyróżnia się walory: kajakowe i żeglarskie, wędkarskie, myśliwskie, jeździeckie, taternickie, speleologiczne, kolarskie, motorowe, nurkowe

Źródło: opracowanie własne autora na podstawie Młynarczyk, Zajadacz 2009, s. 9–13

Tabela 3.2. Główne walory turystyczne Biebrzańskiego Parku Narodowego

Rodzaj walorów	Walory i atrakcje turystyczne
przyrodnicze	największy i najbardziej naturalny w Polsce oraz w Europie

	kompleks torfowisk niskich, przejściowych i wysokich, rzeka Biebrza z licznymi starorzeczami i dopływami, ogromna różnorodność szaty roślinnej o wysokim stopniu naturalności i strefowym układzie, zawierająca wiele rzadkich gatunków (na 920 gatunków roślin naczyniowych 67 objętych jest ochroną gatunkową) i reliktów; występują tu prawie wszystkie typy zbiorowisk wodnych, bagiennych i torfowiskowych spotykanych w Polsce, atrakcyjne przyrodniczo są również lasy olszowe, olszowo-brzozowe bory bagienne oraz zarośla wierzbowo-brzozowe, bogata fauna, zwłaszcza ptaków (262 gatunki, często bardzo rzadkich w Polsce i w Europie, np. wodniczka, cietrzew, sowa błotna) oraz ryb (36 gatunków) i owadów (607 gatunków motyli, 400 gatunków pajaków)
pozaprzyrodnicze (kulturowe)	obiekty starej architektury drewnianej, zabytek techniki – Kanał Augustowski ze śluzą w Dębowie z 1826–1827 r., XIX-wieczna twierdza w Osowcu, zabytki sakralne: kościół w Wiźnie (z 1525 r.), Krasnymborze (z 1598 r.), Dolistowie (z 1771 r.), Jaminach (z końca XVIII w.), liczne krzyże i kapliczki przydrożne, Terenowy Ośrodek Edukacyjny w Osowcu

Źródło: Kiryluk, Borkowska-Niszczoła 2009, s. 68

Jedną z metod oceny walorów jest metoda bonitacji punktowej polegająca na podziale ocenianego obszaru na pola i przypisaniu odpowiedniej liczby punktów w zależności od cech jakościowych, np. lesistości, jeziorności, ukształtowania powierzchni, użytkowania terenu.

Tabela 3.3. Przykładowe kryteria oceny walorów turystycznych

Rodzaj waloru	Kryteria oceny
przydatność wód do kąpeli i sportów wodnych	powierzchnia i głębokość jeziora, czystość wód, stopień rozczłonkowania linii brzegowej, charakter i dostępność brzegów, walory krajobrazowe i użytkowe strefy przybrzeżnej
przydatność terenów dla narciarstwa biegowego	urozmaicona rzeźba terenu, odpowiednie warunki śniegowe – długość zalegania pokrywy śnieżnej

osobliwości przyrody	stopień rzadkości lub unikatowości, walory widokowe, względy naukowe i dydaktyczne, stopień koncentracji walorów

Źródło: Wyrzykowski 2010, s. 36–37

Przykład waloryzacji środowiska:

- http://0.static.wix.com/media/6e4060_bc93c5526a921e1c4a6ed1e220fc8b4d.png_1024

Potencjał turystyczny

Potencjał turystyczny to wszystkie czynniki decydujące o możliwościach rozwoju turystyki na danym obszarze. Potencjał obejmuje zasoby strukturalne (walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjną), zasoby funkcjonalne (ekonomiczne, ekologiczne, polityczne, technologiczne, kulturowe, psychologiczne, społeczno-demograficzne) oraz informację (Zajadacz, Śniadek 2009, s. 35).

Pojemność i chłonność turystyczna

Chłonność turystyczna terenu wyraża naturalną odporność środowiska przyrodniczego na degradację związaną z ruchem turystycznym. Określa ją maksymalna liczba osób (uczestników ruchu turystycznego), która może równocześnie przebywać na danym terenie (w określonej jednostce czasowej), nie powodując dewastacji i degradacji środowiska naturalnego. Przy określaniu chłonności turystycznej należy uwzględniać charakter szaty roślinnej i wynikającą stąd odporność na gnienie i deptanie, nachylenie terenu i właściwości mechaniczne podłoża. Pojemność turystyczna oznacza dopuszczalną liczbę osób, które mogą równocześnie przebywać na danym obszarze, po jego przystosowaniu do tego celu, nie powodując negatywnych konsekwencji w walorach turystycznych środowiska przyrodniczego (Wyrzykowski 2010). W przypadku szlaków mówimy o przepustowości szlaku turystycznego. Przekroczenie chłonności powoduje przekształcenie i zniszczenie środowiska.

Tabela 3.4. Odporność i chłonność turystyczna wybranych siedlisk

Typy zbiorowisk	Odporność	Chłonność
bory sosnowe	mała	4–8 osób/ha/dobę

bory świerkowe	mała	4–10 osób/ha/dobę
bory mieszane	duża	10 osób/ha/dobę
dąbrowy i buczyny	duża	10–12 osób/ha/dobę
grądy	średnia	6–10 osób/ha/dobę
murawy kserotermiczne	duża	20–40 osób/ha/dobę

Źródło: opracowanie własne autora na podstawie Krzymowska-Kostrowicka 1991

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Studium przypadku 1

„W te wakacje padł rekord frekwencji turystów w Tatrach. Polskie góry opanowały tłumy ludzi, tworząc na niektórych szlakach kolejki na szczyty. Co takiego mają w sobie Tatry, że co roku cieszą się tak dużą popularnością? Najwięcej turystów odnotowano 16 sierpnia – aż 41 tysięcy. Ta liczba przebiła dotychczasowy rekord z 2009 roku, który wynosił 37 tysięcy. Jak podało RMF24, w tygodniu, kiedy był długi weekend (od 12 do 18 sierpnia) Tatry odwiedziło aż 200 tysięcy ludzi. Największą popularnością cieszyło się Morskie Oko, które 16 sierpnia zwiedziło 11,5 tys. ludzi, a łącznie od 12 do 18 sierpnia było tam 52 tys. turystów. Na drugim miejscu znalazł się Kasprowy Wierch, gdzie średnio dziennie wchodziło ponad 5 tys. osób. Co roku nasze najwyższe góry odwiedza

około 3 miliony ludzi, co stanowi wielką liczbę jak na tak mały obszar. Podane wcześniej dane mówiły o wysokiej frekwencji na terenie Tatrzańskiego Parku, więc sprawdźmy, jak się ma sytuacja na szlakach. Tutaj niezmiennie króluje Morskie Oko, do którego jadąc samochodem, możemy utknąć około godzinę w korku. Parkingi na Łysej Polanie i Paleńcu Białczańskiej są przepełnione, auta często stoją na drodze lub po słowackiej stronie. Tłumy ludzi idą asfaltową drogą lub jadą wozami z końmi, które od lat budzą liczne kontrowersje. Dlaczego TPN pozwala na tak duży ruch turystyczny w tym miejscu, tego nie wiadomo. Co ciekawe, wędrując po słowackiej części Tatr, spotkamy tam nieporównywalnie mniej ludzi na szlakach. Drugim, najbardziej uczęszczanym szczytem jest Gie-

wont. Kolejka na szlaku na szczyt i ludzie w klapkach to już legendy. Turyści skarżą się, że w te wakacje musieli czekać prawie godzinę do przejścia ostatnich metrów na samej górze, analogicznie potem czekając na zejście w dół. Ostatnio granice absurdu na Giewoncie zostały przekroczone, bo znalazł się tam rower”. (http://www.wiadomosci24.pl/artukul/tlumy_turystow_w_tatrach_odnotowano_rekord_owe_liczby_na_szlakach_279773.html?sesja_gratka=5eb7389116e70e62b2b367b007e38744)

Dostępność turystyczna

Dostępność turystyczna to możliwość dojazdu środkami komunikacji do celu podjętej podróży oraz system połączeń komunikacyjnych, szlaków i wyciągów umożliwiających turystyce odbywanie wycieczek w obrębie wybranego regionu turystycznego do określonych miejsc (Kowalczyk 2001).

Region turystyczny

Region turystyczny definiowany jest jako obszar o wysokich walorach turystycznych, na którym koncentruje się ruch turystyczny (Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski 2008). Powinien być to obszar wewnętrznie spójny (podobne walory, zagospodarowanie turystyczne i natężenie ruchu turystycznego, powiązania organizacyjne) i odmienny od innych. Kryterium wydzielania regionów turystycznych może być intensywność zagospodarowania i ruchu turystycznego, położenie geograficzne, charakter ruchu turystycznego i wyposażenie w walory turystyczne.

Regionalizacja turystyczna świata według UNWTO obejmuje podział na pięć regionów, w których wyróżniono subregiony:

- Europa (Europa Północna, Europa Zachodnia, Europa Środkowo-Wschodnia, Europa Południowo-Śródziemnomorska),
- Azja i Pacyfik (Azja Północno-Wschodnia, Azja Południowo-Wschodnia, Oceania, Azja Południowa),
- Ameryki (Ameryka Północna, Karaiby, Ameryka Środkowa, Ameryka Południowa),
- Afryka (Afryka Północna, Afryka Subsaharyjska, Środkowy Wschód),
- Bliski Wschód.

Regionalizacja turystyczna Polski (Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski 2008) obejmuje podział na 7 regionów turystycznych, w obrębie których wydzielono mniejsze subregiony:

- Wybrzeże (Pobrzeże Szczecińskie, Pobrzeże Słowińskie, Pobrzeże Gdańskie),

- Pojezierze Pomorskie (Pojezierze Drawskie, Pojezierze Kaszubskie, Bory Tucholskie),
- Pojezierze Mazurskie (Pojezierze Brodnickie, Pojezierze Iławskie, Pojezierze Olsztyńskie, Pojezierze Mrągowskie, Kraina Wielkich Jezior, Pojezierze Ełckie, Pojezierze Suwalskie),
- Pojezierze Wielkopolskie (Pojezierze Lubuskie, Pojezierze Międzychodzko-Sierakowskie, Pojezierze Leszczyńskie, Poznań i okolice, Pojezierze Gnieźnieńskie, Pojezierze Włocławsko-Gostynińskie),
- Wyżyna Małopolska (Jura Krakowsko-Częstochowska, Góry Świętokrzyskie, Zagłębie Staropolskie),
- Sudety (Góry Izerskie, Kotlina Jeleniogórska i Karkonosze, Góry Kamienne i Wałbrzyskie, Góry Sowie, Ziemia Kłodzka, Góry Opawskie),
- Karpaty (Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Mały i Makowski, Podhale, Orawa, Spisz i Pieniny, Tatry, Gorce i Beskid Wyspowy, Beskid Sądecki, Beskid Niski, Bieszczady, Pogórze Karpackie).

Makroregiony turystyczne Polski (Kruczek 2011):

- Pomorze,
- Wielkopolska,
- Śląsk,
- Warmia i Mazury,
- Mazowsze i Podlasie,
- Małopolska.

Regionalizację Polski z punktu widzenia turystyki wiejskiej zaproponował J. Sikora (2008), wydzielając następujące regiony:

- Region Ziemi Łódzkiej (środkowy),
- Region Mazowsza,
- Region Południowo-Zachodni obejmujący województwa dolnośląskie i lubuskie,
- Region Północny obejmujący województwa zachodniopomorskie i pomorskie,
- Region Północno-Wschodni obejmujący województwa warmińsko-mazurskie i podlaskie,
- Region Południowo-Wschodni obejmujący województwa małopolskie i podkarpackie.

Szczegółową regionalizację turystyczną Polski przedstawiono w module 4.

Miejscowość turystyczna

Miejscowość turystyczna to jednostka osadnicza (miasto, wieś), która ze względu na walory turystyczne, infrastrukturę turystyczną i dostępność komunikacyjną stanowi punkt docelowy lub etapowy migracji turystycznych (Kurek 2007, s. 28). Wśród miejscowości turystycznych wyróżnia się między innymi:

- miejscowości wypoczynkowe – kurorty, uzdrowiska, stacje narciarskie, miejscowości urlopowe, miejscowości w pobliżu miejsca zamieszkania będące celem wypoczynku sobotnio-niedzielnego, np. Nałęczów, Polanica Zdrój, Karpacz, Łeba, Zegrze,
- miejscowości znane z walorów turystycznych, takich jak zabytki, muzea, imprezy, np. Kraków, Malbork,
- miejscowości pielgrzymkowe, np. Częstochowa, Gietrzwałd,
- wsie turystyczne, np. Zawoja, Chochołów, Stare Jabłonki, Ustrzyki Górne.

Obszary wiejskie

Według Głównego Urzędu Statystycznego obszar wiejski to terytorium położone poza granicami administracyjnymi miast. Do innych kryteriów wyróżniających obszary wiejskie należą: rodzaj użytkowania gruntów, krajobraz, miejsce zatrudnienia, gęstość zaludnienia, rodzaj zabudowy, styl życia mieszkańców. Rozwój obszarów wiejskich powinien mieć charakter wielofunkcyjny, obejmujący aktywizację wsi i zróżnicowanie działalności gospodarczej niezwiązanej z rolnictwem.

2. Charakterystyka zagospodarowania turystycznego

Zagospodarowanie turystyczne definiowane jest jako działalność mająca na celu przystosowanie środowiska geograficznego do potrzeb turystyki (Rogalewski 1979, s. 7). Inna definicja określa zagospodarowanie turystyczne jako system połączonych ze sobą funkcjonalnie urządzeń turystycznych i usług, które występują na określonym obszarze, powstały w celu udostępnienia turystom walorów środowiska geograficznego i które służą zaspokojeniu potrzeb turystyczno-rekreacyjnych człowieka (Derek, Kowalczyk 2010, s. 18). Na zagospodarowanie turystyczne składają się urządzenia turystyczne i paraturystyczne. Urządzenia turystyczne powstały głównie z myślą o turystach, ale mogą z nich korzystać również inni użytkownicy. Są to np. wyciągi narciarskie, szlaki turystyczne, hotele. Urządzenia paraturystyczne powstały głównie dla mieszkańców danego obszaru, ale mogą z nich korzystać również turyści. Zaliczamy do nich np. stacje benzynowe, sklepy, kina. Ze względu na pełnione funkcje urządzenia turystyczne dzielimy na: noclegowe, żywieniowe, transportowe i towarzyszące (uzupełniające).

Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Tabela 3.5. Elementy zagospodarowania turystycznego

Podział ogólny	Podział szczegółowy	Przykłady
urządzenia i usługi turystyczne	noclegowe	hotele, motele, pensjonaty, schroniska, baza noclegowa gospodarstw agroturystycznych
	żywieniowe	restauracje, kawiarnie, bary
	transportowe	przystanie kajakowe, jachtowe, parkingi, usługi autokarowe, wyciągi narciarskie, wynajmowanie samochodów
	rekreacyjno-sportowe	kąpieliska, parki rozrywki, pola golfowe
	rozrywkowo-kulturalne	sale widowiskowe, dyskoteki, kasyna gry

	kulturalno-edukacyjne	sale wystawowe, amfiteatry
	lecniczo-uzdrowiskowe	urządzenia i usługi sanatoryjne
	regeneracyjno-kosmetyczne	ośrodki SPA, kluby fitness
	handlowo-usługowe	sklepy z pamiątkami, sklepy wolno- ciowe
	organizacyjno-informacyjne	punkty informacji turystycznej, usługi przewodnickie
urządzenia i usługi paraturystyczne	infrastruktury technicznej	urządzenia i usługi infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniczej, in- frastruktura telekomunikacyjna, energetyczna, wodociągowo- kanalizacyjna, ciepłownicza
	infrastruktury społecznej	urządzenia i usługi opieki zdro- wotnej
	publiczno-administracyjne	poczty, placówki administracji rzą- dowej i samorządowej
	finansowo-ubezpieczeniowe	placówki bankowe, bankomaty, placówki firm ubezpieczeniowych
	bezpieczeństwa i porządku	posterunki policji
	inne	pozostałe sklepy, kościoły

Źródło: Derek, Kowalczyk 2010

Inne sposoby podziału urządzeń turystycznych to podział ze względu na:

- własność (publiczne, prywatne),
- dostępność (otwarte – ogólnodostępne, zamknięte – o ograniczonej dostępności),
- czas wykorzystania (całoroczne, sezonowe),
- lokalizację (miejskie, wiejskie),
- formy przestrzenne (punktowe – obiekty, liniowe – szlaki, powierzchniowe),
- zasięg (lokalne, regionalne, ogólnokrajowe, międzynarodowe).

Planowanie zagospodarowania turystycznego na terenach wiejskich powinno opierać się na koncepcji turystyki zrównoważonej polegającej na respektowaniu i ochronie wartości kulturowych, społecznych i przyrodniczych obszaru. Niezbędne jest przeprowa-

dzenie badania odporności poszczególnych elementów środowiska na użytkowanie turystyczne oraz określenie chłonności turystycznej.

Studium przypadku 2

„W grudniu 2004 roku Gmina Stronie Śląskie oddała do użytku zbiornik retencyjny położony we wsi Stara Morawa. Zbiornik został wybudowany w malowniczej dolinie rzeki Morawka, u podnóża zalesionych wzniesień Masywu Śnieżnika. W 2006 roku zrealizowała inwestycję polegającą na budowie mola wraz z wieżą widokową, pomostami wędkarskimi oraz plażą, teren uzbrojono w sieć wodnokanalizacyjną oraz energetyczną. Od początku sezonu letniego w 2007 roku przy zbiorniku otwarto strzeżone kąpielisko i ustawiono przenośne sanitariaty. Turyści często wyrażali zadowolenie z faktu powstania takiego zbiornika w otoczeniu malowniczych gór oraz potrzebę dalszego zagospodarowania terenu, wyposażenia go w obiekty sportowe, np. boisko do siatkówki, wypożyczalnie sprzętu wodnego, obiekty usługowe i noclegowe w bezpośrednim sąsiedztwie zbiornika, utwardzenia parkingów, ogrodzenia terenu. Sporo osób zainteresowanych było możliwością skorzystania z pola biwakowego, wyposażonego w sanitariaty i dostęp do energii elektrycznej. W latach 2010–2013 sukcesywnie zagospodarowywano zbiornik dla celów rekreacji i turystyki. W ramach przedsięwzięcia powstał budynek główny z recepcją i częścią usługową, budynek przebieralni z zapleczem sanitarnym dla korzystających z kąpieliska, pawilon pola biwakowego i pole biwakowe dla około 150 osób z zapleczem, magazyn sprzętu wodnego, natryski zewnętrzne, widownia boiska, ukształtowano nabrzeże i zamówiono zieleń projektowaną. Uważamy, że zagospodarowanie zbiornika w Starej Morawie znacznie przyczyniło się do odnowy wsi, a zrealizowane przedsięwzięcie cieszy się bardzo dużym uznaniem mieszkańców wsi i całej gminy”. (http://stronie.pl/220/otwarcie_kompleksu_turystycznorekreacyjnego_nad_zalewem_w_starej_morawie.html)

Bibliografia

Literatura obowiązkowa

Kowalczyk A., *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa 2001.

Kruczek Z., *Obsługa ruchu turystycznego*, Proksenia, Kraków 2011.

Leszka G., *Podstawy turystyki*, WSiP, Warszawa 2013.

Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 2008.

Meyer B., *Obsługa ruchu turystycznego*, PWN, Warszawa 2006.

Mikuta B., Żelazna K., *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*, Format – AB, Warszawa 2004.

Steblik-Właźlak B., Rzepka L., *Geografia turystyczna. Podręcznik, cz. 1 i 2*, Wydawnictwo Rea, Warszawa 2010.

Literatura dodatkowa

Derek M., Kowalczyk A., *Zagospodarowanie turystyczne*, PWN, Warszawa 2010.

Jędrusiak T., *Wiejska turystyka kulturowa*, PWE, Warszawa 2010.

Kiryluk H., Borkowska-Niszczota M., *Ocena atrakcyjności walorów turystycznych Biebrzańskiego Parku Narodowego w świetle badań ankietowych*, Ekonomia i Zarządzanie, nr 1/2009, Białystok 2009.

Krzymowska-Kostrowicka A., *Zarys geoekologii rekreacji*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1991.

Kurek W., *Turystyka*, PWN, Warszawa 2007.

Młynarczyk Z., Zajadacz A., *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki*, tom III, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009.

Sikora J., *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*, WSIP, Warszawa 1999.

Sikora J., Wartecka-Ważyńska A., *Agroturystyka w świetle perspektyw rozwoju wsi i rolnictwa – analiza wyników badań empirycznych [w:] Ekonomiczne i społeczne aspekty rozwoju turystyki wiejskiej*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2008.

Wyrzykowski J., *Potencjał turystyczny w ujęciu geograficznym*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 590, Szczecin 2010.

Zajadacz A., Śniadek J., *Ocena potencjału turystycznego [w:] Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2009.

Czasopisma turystyczne

- „Rynek Turystyczny”
- „Poznaj Swój Kraj”
- „Poznaj Świat”
- „Podróże”
- „Voyage”
- „National Geographic”

Netografia

http://br.wsia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br30_10warminska.pdf

<http://ksow.pl/turystyka-wiejska.html>

<http://www.pot.gov.pl/system-informacji-turystycznej/informacja-turystyczna/>

<http://www.katalog.pttk.pl>

http://www.wiadomosci24.pl/artukul/tlumy_turystow_w_tatrach_odnotowano_rekord_owe_liczby_na_szlakach_279773.html?sesja_gratka=5eb7389116e70e62b2b367b007e38744